

УДК 811.162.1

Половинкіна М.І.

## ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКИХ ЛЕКЕМ НА ПОЗНАЧЕННЯ РОЖЕВОГО КОЛЬОРУ

*Анотація.* У статті на матеріалі польської поезії кінця XIX – першої половини XX ст. розглянуто особливості польських лексем із семантикою рожевого кольору. Ілюстративним матеріалом лінгвістичного аналізу стали твори К. Пиєрви-Тетмаєра, Я. Каспровича, Л. Стаффа, Ю. Тувіма, М. Павліковської-Ясножевської, М. Вольської, Б. Островської та К. Іллаквичувни. У статті обґрунтовано виділення колорем на позначення рожевої барви в окреме лексико-семантичне мікрополе, проаналізовано склад та особливості цього мікрополя в межах досліджуваного матеріалу, розглянуто узуальні та оригінально-авторські випадки кольоровживання.

*Ключові слова:* колористика, польська поезія кінця XIX – першої половини XX ст., семантика, рожевий колір.

*Інформація про автора:* Половинкіна Марія Ігорівна – аспірантка Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні; Національна академія наук України.

Polovynkina M.I.

## THE FEATURES OF THE POLISH LEXEMES WHICH DENOTE PINK COLOR

*Abstract.* In this article the features of the Polish lexemes with the semantics of pink color have been studied. The linguistic analysis was based on the Polish poetry of the late 19<sup>th</sup> – first half of the 20<sup>th</sup> century, namely the works of K. Przerwa-Tetmajer, J. Kasproicz, L. Staff, J. Tuwim, M. Pawlikowska-Jasnorzewska, M. Wolska, B. Ostrowska and K. Ilakowiczówna. In this article the author substantiate the selection of the color terms which denote pink color in the separate lexical-semantic microfield. The author also analyze the content and characteristics of this microfield within the limits of the studied material, consider the typical and individual cases of using of the color terms. The semantics of color terms is deeply symbolic, so they must be analyzed in parallel with the color semantics in culture. The author use culture color semantics to discover the poets' hidden motivation and to explain the multi-meanings of the color

.....  
 terms used in different individual cases. This article also shows the areas of crossing of some lexical-semantic microfields.

**Keywords:** coloristics, Polish poetry of the late 19<sup>th</sup> – first half of the 20<sup>th</sup> century, semantics, pink color.

**Information about author:** Polovynkina Mariya Igorivna – post-graduate student; O.O. Potebnya Institute of linguistics; National academy of science of Ukraine.

Половинкина М.И.

### ОСОБЕННОСТИ ПОЛЬСКИХ ЛЕКСЕМ, ОБОЗНАЧАЮЩИХ РОЗОВЫЙ ЦВЕТ

**Аннотация.** В статье на материале польской поэзии конца XIX – первой половины XX в. рассмотрены особенности польских лексем с семантикой розового цвета. Иллюстративным материалом лингвистического анализа стали произведения К. Пишеры-Тетмайера, Я. Каспровича, Л. Стаффа, Ю. Тувима, М. Павликовской-Ясножеской, М. Вольской, Б. Островской и К. Иллаковичуны. В статье обосновано выделение колорем, обозначающих розовый цвет, в отдельное лексико-семантическое микрополе, проанализирован состав и особенности данного микрополя в пределах изучаемого материала, рассмотрены узуальные и оригинально-авторские случаи цветоупотребления.

**Ключевые слова:** колористика, польская поэзия конца XIX – первой половины XX в., семантика, розовый цвет.

**Информация об авторе:** Половинкина Мария Игоревна – аспирантка; Институт языкознания им. А.А. Потебни; Национальная академия наук Украины.

Кольоронайменування є цікавим матеріалом для лінгвістичного дослідження, оскільки кольори можуть використовуватися не лише у прямому значенні для опису навколишнього середовища, побутових реалій тощо, а й у переносному, стаючи виразником прихованих інтенцій автора та множинних символічних смислів. Назви кольорів у мові досліджували як зарубіжні вчені (Б. Берлін і П. Кей [4], Є. Тележинська [6], Р. Токарський [7] та ін.), так і вітчизняні (І. Чумак-Жунь [3], С. Іваненко [1], Т. Пастушенко [2] та ін.). Наше дослідження присвячено кольорономінації у польській

мові та було проведено на матеріалі поезії кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. Польська поезія недостатньо досліджувалася в колористичному аспекті, тому становить свіжий та цікавий матеріал для лінгвістичного аналізу. У ході роботи було проаналізовано 852 поетичні твори К. Пшерви-Тетмаєра [12], Я. Каспровича [9], Л. Стаффа [13], Ю. Тувіма [14], М. Павліковської-Ясножевської [11], М. Вольської [15], Б. Островської [10] та К. Іллаковічовни [8]. У цій статті ми приділимо увагу колоремам, що позначають рожеву барву.

Лексеми із семантикою рожевого кольору є досить неоднозначними щодо їхньої приналежності до того чи іншого мікрополя. Постає питання: чи відокремлювати їх в окрему групу, чи розглядати у межах лексико-семантичного мікрополя *czzerwony*? Популярний словник польської мови подає таке тлумачення: "rózowy – червоний з великою домішкою білого кольору; рум'яний" [5, с. 884]. Польська дослідниця Є. Тележинська розглядає кольоропозначення *rózowy* та його деривати у межах лексико-семантичного мікрополя *czzerwony* [6]. Проте Р. Токарський вважає *rózowy* окремим кольором, відмінним від *czzerwony*, та розглядає його окремо, хоча і звертає увагу на певну підпорядкованість рожевого кольору червоному [7]. Класики колористики Б. Берлін і П. Кей надають колоремі *pink* (*rózowy*) статус основної, поряд із іншими десятьма колоремами. На думку цих учених, лексема, що позначає рожевий колір, з'являється у мові на останньому, шостому ієрархічному рівні [4].

На нашу думку, лексеми із семантикою рожевого кольору заслуговують на окремий розгляд. Це пояснюється перш за все тим, що рожева барва може досить суттєво відрізнитися від червоної – як за фізичними та візуальними показниками, так і за психологічно-символічними (лексеми із семантикою червоного кольору є амбівалентними – вони несуть на собі одночасно елементи і позитивної семантики (любов, тепло, сонце тощо), і негативної (кров, агресія, війна, ненависть), на відміну від лексем із семантикою рожевого кольору, в яких негативний аспект сприйняття практично відсутній). Окрім того, група

польських лексем із семантикою рожевого кольору має у своєму складі окремі назви для відтінків (*magenta, fuksja, biskupi, lososiowy, eozyna, majtkowy, róż wenecki* та ін.). Така розгалужена система кольоропозначень із семантикою рожевого кольору свідчить про те, що ця барва культурно й семантично важлива для носіїв мови та характеризується самостійністю.

У проаналізованих нами поезіях польських авторів кінця XIX – першої половини XX ст. були зафіксовані такі лексеми із семантикою рожевого кольору: *różowy, bladoróżowy, różowozłoty, różowość, różowo, różowieć, odróżowieć, zaróżowieć, różowiąc, różany, różowato-popielaty*. Всі виділені лексеми є спільнокореневими. Вони відрізняються за:

- частиномовною належністю (присутні прикметники – *różowy, różowozłoty* та ін., іменник – *różowość*, дієприкметник – *różowiąc*, прислівники – *różowo* та дієслова – *różowieć, odróżowieć, zaróżowieć*);
- видом дієслів (*różowieć* – недоконаний вид, *odrózowieć* – доконаний);
- складністю будови (*różowy* – проста, однокомпонентна лексема, *różowozłoty* – складна, двокомпонентна);
- одноколірністю / багатоколірністю (*różowy* / *różowato-popielaty*);
- ступенем деривації (*różowy* → *różowieć* → *odrózowieć*);
- рівномірністю вияву колірної ознаки (*różowozłoty* – нерівномірний вияв, *różowato-popielaty* – рівномірний);
- відтінковою семантикою (*różowy, bladoróżowy*);
- лексичною варіативністю (*różowy* / *różany*);
- розташуванням у межах лексико-семантичного мікрополя (колорема *różowozłoty* розташована у дифузній зоні – на перетині мікрополів *czerwony* та *złoty*, а *różowato-popielaty* – *czerwony* та *szary*).

Лексеми із семантикою рожевого кольору часто використовуються польським поетами в пейзажній ліриці. Нами були знайдені приклади вживання цих кольоропозначень в описах:

- ранкового або вечірнього часу доби та відповідного кольору неба під час світанку чи заходу сонця: *odróżowiało* (J. Tuwim, "Świt"), *wieczór różowato-popielaty* (J. Tuwim, "Mąż i ja"), *brzask różowiał* (J. Tuwim, "Sitowie"), *różowe smugi zachodu* (B. Ostrowska, "Różowe smugi zachodu..."), *różowe zorze* (B. Ostrowska, "Pogoda");

- квітів: *gałąź osypana różowo* (J. Tuwim, "Gałąź"), *różowe koniczyny* (B. Ostrowska, "Ruiny"), *różowe malwy* (B. Ostrowska, "Pogoda"), *różowa róża* (M. Pawlikowska-Jasnorzewska, "Różowa magia") – в останньому прикладі свідомо тавтологія інтенсифікує та підкреслює колірну ознаку;

- ягід: *maliny różowe* (M. Pawlikowska-Jasnorzewska, "Laura i Filon");

- природних матеріалів: *różowe perły* (M. Pawlikowska-Jasnorzewska, "Księżycowy paw");

- продуктів харчування: *różowość świeżego lososia* (J. Tuwim, "Magazyn gastronomiczny") – цей приклад підкреслює розуміння кольору *lososiu* саме в межах групи *różowy*;

- зовнішності людей: *różowa sklepowa* (J. Tuwim, "N"), *różowa aptekarzowa* (J. Tuwim, "Muza") – у таких словосполученнях зазначена колорема виступає синонімом лексеми *рум'яний* і зазвичай сприймається як позитивна ознака, що вказує на красу та здоров'я (найчастіше в описах жінок). Проте мотивація використання кольоропозначення *różowy* у значенні "рум'яний" може бути й іншою: *dzieci różowe od biegu* (B. Ostrowska, "Pierwiosniki"). У прикладі *różowy uśmiech* (B. Ostrowska, "Pogoda") мотиваційною основою слугує забарвлення губ. Лексема *różowy* тут також передає позитивну ознаку та підкреслює високу естетичну оцінку.

Використання кольоронайменування *różowy* в описах людської зовнішності найчастіше пояснюється фізіологічними причинами, а саме зв'язком із поняттям *кров*, оскільки рум'яні щоки чи губи набувають рожевого кольору саме завдяки приливу до шкіри крові. Подібне спостерігаємо і в такому прикладі: *serc różowe ogrody* (B. Ostrowska, "Pogoda"). Рожевий колір асоціюється із червоним, а

отже, із кров'ю (але лише в позитивному аспекті) та почуттями, насамперед коханням. Тісний зв'язок колорема *różowy* з колоревою *czerwonu* підкреслює, зокрема, їхня часткова взаємозамінність: у поезії Ю. Тувіма "Venus" знаходимо словосполучення *ogień różowy*, незважаючи на те, що полум'я традиційно зображується саме червоним. Отже, *różowy* сприймається як теплий, а також такий, що пов'язаний з поняттям *swiŃlo*. Це доводять приклади використання цієї колорема в описах денного небесного світила: *słonce różowilo szmat ulicy* (J. Tuwim, "Pieśń o białym domu"), *różowa, słoneczna stolica* (J. Tuwim, "Ja").

Рожевий колір викликає у свідомості реципієнта певні асоціації. Цей колір є сумішшю червоного з білим. Він сприймається як м'який; символізує дитинство, невинність, молодість, жіночність, красу жіночого тіла, кохання, чуттєвість, легку еротичу, комфорт, тепло, радість, оптимізм; підсилює почуття, робить уважним, ласкавим і чуйним. У сучасній культурі рожевий колір, зокрема, символізує гомосексуальних жінок, а також гомосексуалізм узагалі (традиція походить з часів Другої світової війни – нацисти змушували гомосексуалістів окупованих країн носити пов'язки з рожевими трикутниками). У польській мові лексема *różowi* також позначає комуністів, що маскуються під демократів та лібералів [7].

Рожевий колір часто асоціюється з молодістю, свіжістю. Підтвердження цього знаходимо у поезії Ю. Тувіма:

*Powierzam ci różowość.  
Słyszysz, jaka jest świeża?  
("Dar") [14, с. 80]*

У польській мові існують такі терміни, як *czarna magia* та *biała magia*, що асоціюються, відповідно, зі злом (негативом) і добром (позитивом). Разом із цим, у творчій уяві М. Павліковської-Ясножевської виникає словосполучення *różowa magia* ("Różowa magia"). Зважаючи на статтю поетеси та особливості її ідіостилю, можемо припустити, що рожева магія передусім розуміється як жіноча. Таким чином, колорема *różowy* виступає репрезентантом жіночої статі.

Отже, ми виділяємо лексеми із семантикою рожевого кольору у самостійну групу, хоча вони також можуть розглядатися у межах лексико-семантичного мікрополя *czerwony*. Найчастіше ці колореми використовуються в прямому значенні для опису пейзажів, рослин, плодів і продуктів харчування. Досить поширеним є вживання компонентів мікрополя *różowy* в описах людської зовнішності, особливо дітей та вродливих жінок. Рожевий колір сприймається як м'який, ніжний, викликає переважно позитивні асоціації. Лексеми мікрополя *różowy* мають зв'язок із концептами *światło* та *krew*, частково уподібнюючись у цьому плані до компонентів мікрополя *czerwony*.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Іваненко С.В. Одиначне та особливе в лексико-семантичних групах на позначення кольору в сучасній російській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук. 10.02.02 / С.В. Іваненко. – Дніпропетровськ, 2001. – 20 с.
2. Пастушенко Т.В. Колірна номінація як елемент вторинної мовної картини світу (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Т.В. Пастушенко ; Київський держ. лінгвістичний ун-т. – К., 1998. – 16 с.
3. Чумак-Жуно І.І. Лексико-семантичне поле кольору в мові поезії І.О. Буніна : склад, структура, функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.02 / І.І. Чумак-Жуно. – К., 1996. – 22 с.
4. Berlin B. Basic colour terms: their universality and evolution / B. Berlin, P. Kay. – Berkeley : University of California Press, 1969. – 178 p.
5. Popularny słownik języka polskiego PWN / [opracowanie – Elżbieta Sobol]. – W., 2002. – 1304 s.
6. Teleżyńska E. Nazwy barw w twórczości Cypriana Norwida / E. Teleżyńska. – W. : Uniwersytet Warszawski, 1994. – 203 s.
7. Tokarski R. Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie / R. Tokarski. – Lublin, 1995. – 212 s.

### Джерела

8. Hłakowiczówna K. Wiersze 1912-1959 / K. Hłakowiczówna. – W. : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1982. – 256 s.
9. Kasprzowicz J. Wybór poezji / J. Kasprzowicz. – Wrocław-Warszawa-Kraków : Wydawnictwo Ossolińskich, 1990. – 474 s.

10. Ostrowska B. Wiersze wybrane / B. Ostrowska. – W. : Czytelnik, 1955. – 278 s.
11. Pawlikowska-Jasnorzewska M. Poezje / M. Pawlikowska-Jasnorzewska. – W. : Czytelnik, 1966. – 144 s.
12. Przerwa-Tetmajer K. Poezje / K. Przerwa-Tetmajer. – W. : Czytelnik, 1966. – 144 s.
13. Staff L. Poezje zebrane w 2 t. / L. Staff. T. 1. – Warszawa, 1967. – 1147 s.
14. Tuwim J. Poezje / J. Tuwim. – Warszawa : Czytelnik, 1980. – 127 s.
15. Wolska M. Poezje wybrane / M. Wolska. – Kraków : Wydawnictwo literackie, 2002. – 527 s.

### REFERENCES

1. Ivanenko S. V. Odnychne ta osoblyve v leksyko-semantychnykh hrupakh na poznachennia koloru v suchasni rosiiskii movi : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.02 / S. V. Ivanenko. – Dnipropetrovsk, 2001. – 20 s.
2. Pastushenko T. V. Kolirna nominaciia yak element vtorynnoi movnoi kartyny svitu (na materialii suchasnoi angliiskoi movy) : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04 / T. V. Pastushenko. – K., 1998. – 16 s.
3. Chumak-Zhun I. I. Leksyko-semantyчне pole koloru v movi poezii I. O. Bunina: sklad, struktura, funkcionuvannia : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.02 / I. I. Chumak-Zhun. – K., 1996. – 22 s.
4. Berlin B. Basic colour terms: their universality and evolution / B. Berlin, P. Kay. – Berkeley: University of California Press, 1969. – 178 p.
5. Popularny słownik języka polskiego PWN / [opracowanie – Elżbieta Sobol]. – W., 2002. – 1304 s.
6. Teleżyńska E. Nazwy barw w twórczości Cypriana Norwida / E. Teleżyńska. – W. : Uniwersytet Warszawski, 1994. – 203 s.
7. Tokarski R. Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie / R. Tokarski. – Lublin, 1995. – 212 s.

### *Dzherela*

8. Hłakowiczówna K. Wiersze 1912-1959 / K. Hłakowiczówna. – W. : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1982. – 256 s.
9. Kasprówicz J. Wybór poezji / J. Kasprówicz. – Wrocław-Warszawa-Kraków : Wydawnictwo Ossolińskich, 1990. – 474 s.
10. Ostrowska B. Wiersze wybrane / B. Ostrowska. – W. : Czytelnik, 1955. – 278 s.
11. Pawlikowska-Jasnorzewska M. Poezje / M. Pawlikowska-Jasnorzewska. – W. : Czytelnik, 1966. – 144 s.